

PERUSTELUMUISTIO TE-PALVELUIDEN KUSTANNUSTENJAOSTA TUNTURI-LAPIN JA PELLON TYÖLLISYYSALUEELLA

Tunturi-Lapin ja Pellon Työvoimapalveluiden järjestämiseen liittyvän sopimuksen 9.kappaleessa kuvataan, miten talous ja kustannusjako tullaan järjestämään muodostuvalla työllisyysalueella. Tämän muistion tarkoituksena on perustella ja taustoittaa TE-palveluiden kustannustenjakoa.

Kriteerit, joiden pohjalta kunnille maksetaan valtionosuutta työvoimapalveluiden kustannusten kattamiseen:

Siirtyvien TE-palveluiden osalta yleiskatteisia valtionosuuksia tullaan maksamaan kunnille kunnan työikäisen väestön (18-64 –vuotiaat) sekä työttömien määrän perusteella. Työttömien määrää lasketaan laajan työttömyyden perusteella, jolloin työttömien työnhakijoiden määrään lisätään erilaisissa työvoimapolitiittisissa palveluissa olevat (työvoimakoulutus, valmennus, työllistäminen palkkatuella/oppisopimuksella/starttirahalla, työ- ja koulutuskokeilu, vuorotteluvapaa, kuntouttava työtoiminta ja omaehtoinen opiskelu).

Kevään 2023 arviot siitä, minkä verran Tunturi-Lapin ja Pellon alueen kunnat tulevat saamaan tätä valtionosuutta:

Kunta	Valtionosuus TE-palveluiden järjestämiseen, euroa:
Enontekiö	230 000
Kittilä	840 000
Kolari	470 000
Muonio	290 000
Pello	290 000
YHTEENSÄ	2 120 000

Nämä luvut ovat arvioita kevään 2023 Kuntatalousohjelmasta. Valtionosuuksien taso muuttuu vuosittain, joten työllisyyspalveluiden rahoitusta ei kannata sitoa liian tiukasti valtionosuuksien tasoon.

Millaisia piirteitä hyvän yhteisten palveluiden rahoitusmallin tulisi sisältää:

- Mallin tulee olla selkeä, ymmärrettävä ja riittävän joustava muutoksille, joita palvelutuotannossa tapahtuu.
- Mallin tulee olla hallinnollisesti tehokas, eikä siitä saa aiheutua merkittäviä hallinnollisia kustannuksia.
- Mallin tulee olla oikeudenmukainen kuntien kesken.
- Mallin tulee kannustaa kuntia edistämään TE-palveluita kokonaisuudessaan. Mallin ei tulisi aiheuttaa negatiivisia kannustimia tai osa-optimointia kuntien kesken.
- Mallin tulee mahdollistaa riittävät panostukset laadukkaiden TE-palveluiden tuottamiseksi.

- Mallin tulee mahdollistaa nopea reagointi työttömyyden lisääntyessä äkillisesti.
- Mallin tulee riittävällä tavalla huomioida valtiolta kunnille tulevat rahavirrat.
- Mallin tulee mahdollistaa riittävän ennakoitavat rahavirrat kuntien ja järjestäjän kesken.

Eri rahoitusmallivaihtoehdot

Kunnilla on itsehallintoon perustuva oikeus päättää TE-palveluiden kustannustenjaosta itse. Kuntaliitolta tai muultakaan taholta ei ole olemassa viranomaisohjeistusta tai -suositusta kustannustenjaon toteuttamiseksi.

TE-palveluiden alueellinen rahoitus voidaan siis järjestää monella tapaa. Lähtökohtaisesti kuitenkin vaihtoehdot voidaan rajata kahteen tyyppiin:

- 1) tuotteistettujen palveluiden kustannustenjako tai
- 2) tiettyihin kriteereihin perustuva kustannustenjako.

Tuotteistettu malli voisi olla monella tapaa toimiva ja oikeudenmukainen malli, mutta tämä edellyttäisi kaikkien yhteisesti tuotettujen palveluiden tuotteistamista perustuen laadukkaaseen kustannuslaskentaan.

Tuotteistetussa mallissa olisi myös huomioitava, että suurta osaa TE-palveluista ja erityisesti työvoimaviranomaisen työstä ei voida lain perusteella tarkastella eikä kohdentaa kuntakohtaisesti. Monet tehtävistä vaativat ylikunnallista, yliaalueellista ja jopa valtakunnallista tarkastelua (esim. työnantajapalvelut), jossa on vaikea kohdentaa laskua tiettyyn kuntaan. Useat tehtävistä Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalueelle tulee myös järjestää yhdenvertaisuuden perusteella ylikunnallisina. Näihin kaikkiin tehtäviin tulisi joka tapauksessa soveltaa laskennallista kustannusjakotapaa, jolloin tuotteistetustakin mallista tulisi käytännössä hybridi sisältäen sekä tuotehinnoitteluun pohjautuvia kuntakohtaisia kohdennuksia sekä laskennallisella tavalla jaettavia kustannuksia.

Tuotteistettu malli ei ole ainakaan tällä valmisteluaiakataululla mahdollinen. Tuotteistettu malli myös edellyttää jatkuvaa kustannuslaskentaa ja palveluiden standardointia, joten on epäselvää voiko tuotteistettu malli olla pitkälläkään aikavälillä toimiva, kun huomioidaan sen aiheuttamat hallinnolliset kustannukset.

Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalueen sopimuksen mukainen kustannusjako

Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalueen osalta on päädytty siihen, että nettokustannukset jaettaisiin valtionosuuskriteereihin pohjautuvalla mallilla. Eli kustannuksista 50% kohdennetaan sopijakuntien 18-64 – vuotiaiden suhteellisten osuuksien perusteella ja 50 % sopijakuntien työttömien suhteellisten osuuksien perusteella. Työttömien osalta käytetään laajan työttömyyden lukuja. Laskennassa käytettävät tilastot perustuvat valtiovarainministeriön vahvistamiin kuntien peruspalveluiden valtionosuuksien laskentatekijöihin.

Tehtyjen analyysien perusteella on laskettu, etteivät TE-palveluista kunnille maksettavat valtionosuudet tule riittämään Tunturi-Lapissa ja Pellossa riittävän laadukkaiden työvoimapalvelujen tarjoamiseen. Tätä edellyttää erityisesti työvoimapalveluiden järjestäminen poikkeusluvalla, joka edellyttää riittävää rahoitusta yhdenvertaisten palvelujen järjestämiseen ja palvelutason ylläpitämiseen.

Tehdyn budjetin perusteella työllisyysalueen vaatima euromäärä toimintaan olisi 2,7 miljoonaa euroa ainakin alkuvaiheessa. On huomioitava, että budjetti on alustava ja luvut tarkentuvat TE-uudistuksen edetessä toteutusvaiheeseen.

Alla olevaan taulukkoon on laskettu sopimuksen mukaisilla kriteereillä kustannusten jako kunnittain 2,7 milj.euron budjetilla:

Kunta	Työikäisten määrä 31.12.2022	Laajan työttömyyden määrä 2022	Kustannusjako: 50% työikäisten määrä/50% laajan työttömyyden määrä	Kustannukset kunnittain, euroa
Enontekiö	992	142	10,7 %	290 826
Kittilä	4017	451	38,5 %	1 042 360
Kolari	2175	275	22,0 %	597 227
Muonio	1230	176	13,3 %	359 959
Pello	1494	198	15,5 %	420 365
YHTEENSÄ	9908	1241	100,0 %	2 710 737

Jos kustannukset saataisiin saman suuruisiksi kuin ennakoitu valtionosuus 2,1 milj.euroa olisi kustannusjako seuraava:

Kunta	Työikäisten määrä 31.12.2022	Laajan työttömyyden määrä 2022	Kustannusjako: 50% työikäisten määrä/50% laajan työttömyyden määrä	Kustannukset kunnittain, euroa
Enontekiö	992	142	10,7 %	227 448
Kittilä	4017	451	38,5 %	815 204
Kolari	2175	275	22,0 %	467 076
Muonio	1230	176	13,3 %	281 515
Pello	1494	198	15,5 %	328 757
YHTEENSÄ	9908	1241	100,0 %	2 120 000

jos taas kustannukset nousisivat 10% 2,7 milj. eurosta n. 3 milj.euroon olisi kustannusjako seuraava:

Kunta	Työikäisten määrä 31.12.2022	Laajan työttömyyden määrä 2022	Kustannusjako: 50% työikäisten määrä/50% laajan työttömyyden määrä	Kustannukset kunnittain, euroa
Enontekiö	992	142	10,7 %	319 909
Kittilä	4017	451	38,5 %	1 146 596
Kolari	2175	275	22,0 %	656 949
Muonio	1230	176	13,3 %	395 955
Pello	1494	198	15,5 %	462 402
YHTEENSÄ	9908	1241	100,0 %	2 981 811

Valitun kustannusten jakomallin perustelut

Aiemmin tässä dokumentissa kerrotun perusteella Tunturi-Lapin ja Pellon työllisyysalueella kustannuksista 50% kohdennettaisiin sopijakuntien 18-64 –vuotiaiden suhteellisten osuuksien perusteella ja 50 % sopijakuntien työttömien (laaja käsite) suhteellisten osuuksien perusteella.

Tämä kustannusten jakomalli on selkeä ja ymmärrettävä. Se on myös riittävän joustava, jos palvelutuotannossa tapahtuu muutoksia. Tämä joustava ja selkeä kustannustenjakotapa antaa hyvät mahdollisuudet etsiä palvelutuotannon kustannussäästöjä koko alueen mittakaavassa, joka tulisi tätä kautta hyödyttämään jokaista kokonaiskustannuksia jakavaa kuntaa.

Valtiolta valtionosuuksien yhteydessä saatava rahoitus perustuu samoihin kriteereihin mutta kunnat voivat itse päättää panostavatko enemmän vai vähemmän tarjottaviin työvoimapalveluihin.

Valittu jakomalli on hallinnollisesti tehokas eikä aiheuta merkittäviä hallinnollisia kustannuksia. Malli on oikeudenmukainen kuntien välillä koska ne jotka tarvitsevat enemmän palveluita maksavat enemmän. Väestömäärän (15-64 v.) perusteella jaettava osuus jakaa kuitenkin kustannuksia tasaisemmin kuntien kesken.

Malli kannustaa kehittämään TE-palveluita koska kunnat maksavat enemmän, jos työttömiä on enemmän ja toisaalta kunnat aina hyötyvät, kun työttömyyden pienentyessä nk. sakkomaksut pienentyvät. Palveluiden järjestäjällä on kannustin tuottaa palvelu tehokkaasti, koska se maksaa itse oman osuuden palveluiden järjestämisestä.

Malli mahdollistaa riittävät panostukset laadukkaiden TE-palveluiden tuottamiseksi, kunhan kunnat pystyvät yhteisesti muodostamaan tavoitteet palvelutuotannon kokonaispanostuksen suhteen. Malli toimii myös oikeudenmukaisesti, jos yksittäisessä kunnassa työttömyys äkillisesti kasvaa.

